

**ОКРЕМІ ПИТАННЯ РЕАЛІЗАЦІЇ ФУНКЦІЇ ЗАХИСТУ
ПІД ЧАС ЗАСТОСУВАННЯ ЗАХОДІВ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО
АБО НАДЗВИЧАЙНОГО СТАНУ**

Олександр Андрійович ОЛІЙНИК,

*здобувач Науково-дослідного
інституту публічного права*

Здійснення кримінального провадження спрямовано на всебічне, повне і неупереджене дослідження всіх обставин кримінального правопорушення під час досудового розслідування і судового розгляду для виконання його завдань, визначених в ст. 2 КПК України. Зокрема таким результатом можна вважати ухвалення законного, обґрунтованого, мотивованого та справедливого рішення. І це, так би мовити, «ідеальна» модель очікуваного наслідку від кримінальної процесуальної діяльності. Однак, під час досудового розслідування і судового розгляду можуть виникати ситуації, коли встановлений КПК України порядок його здійснення не досягає очікуваних результатів чи взагалі унеможливується через певну поведінку учасників кримінального провадження. Такі ситуації передбачають застосування заходів забезпечення кримінального провадження. Ці заходи регламентовані р. II КПК України і є специфічними за характером та правовою природою засобами кримінального процесуального впливу на поведінку учасників провадження примусового характеру. Цей інститут кримінального процесуального права через його здатність ефективно забезпечувати в разі застосування цих заходів виконання завдань кримінального процесу як у загальних, так і особливих порядках кримінального провадження, отримує своє широке використання.

Але розглядаючи питання реалізації функції захисту під час застосування заходів забезпечення кримінального провадження в умовах воєнного або надзвичайного стану відмітимо, що їх застосування як реалізація процесуального примусу має бути опосередковано системою гарантій. Вважаємо, що цей аспект є важливим напрямом реалізації функції захисту під час застосування заходів забезпечення кримінального провадження, у тому числі під час досудового розслідування і судового розгляду, здійснюваного в умовах воєнного або надзвичайного стану. Відповідно, сторона захисту має ретельно відстежувати та контролювати дотримання стороною обвинувачення при ініціюванні застосування заходу забезпечення вимог щодо їх законності та обґрунтованості застосування, а також бути активним учасником судового розгляду вказаного питання, не допускаючи ухвалення незаконних та необґрунтованих рішень про їх застосування.

З аналізу визначень поняття «заходи забезпечення кримінального провадження» [1, с. 131; 2, с. 395; 3, с. 256] можна виявити їх основні ознаки, які будуть сприяти розумінню особливостей, сутності та характеру реалізації функції захисту під час застосування цих заходів у кримінальному про-

вадженні взагалі, у тому числі й в умовах воєнного або надзвичайного стану, зокрема гарантуючи законність та обґрунтованість їх застосування. Так, ми доходимо до висновків стосовно загальних питань реалізації функції захисту під час застосування заходів забезпечення кримінального провадження в умовах воєнного або надзвичайного стану. Зокрема відмітимо наступне:

- застосування заходів забезпечення кримінального провадження в умовах воєнного або надзвичайного стану є усталеною практикою здійснення досудового розслідування і судового розгляду задля виконання завдань кримінального провадження, визначених в ст. 2 КПК України;

- сучасний стан правової регламентації застосування заходів забезпечення кримінального провадження в умовах воєнного або надзвичайного стану має певні загальні недоліки в частині збільшення процесуальних можливостей сторони обвинувачення та спрощення ряду процедур, що певним чином обмежує рівність сторін, зокрема сторони захисту у реалізації відповідної функції;

- застосування заходів забезпечення кримінального провадження в умовах воєнного або надзвичайного стану має відповідати вимогам законності та обґрунтованості, що має забезпечуватися завдяки дотриманню процесуального порядку застосування таких заходів, визначеному у КПК України;

- заходи забезпечення кримінального провадження передбачені кримінальним процесуальним законом, що виключає застосування непередбачених у законі заходів забезпечення до сторони захисту або застосування заходів хоча і передбачених КПК України, але підстави та порядок застосування яких не відповідають його умовам;

- застосування заходів забезпечення кримінального провадження відбувається відповідно до вимог процесуальної форми загального (гл. 10-18 КПК України) та особливого (р. IX-1 КПК України) характеру, які мають відповідати нормами Конституції України та міжнародних актів;

- заходи забезпечення кримінального провадження реалізуються у формі обмеження прав і свобод учасників кримінального провадження і є заходами впливу на поведінку суб'єктів кримінальної процесуальної діяльності, але такі обмеження не повинні пов'язуватися з позбавленням або обмеженням процесуальних прав сторони захисту, зокрема в частині реалізації підозрюваним, обвинуваченим права на захист, а стосуються виключно впливу на їх поведінку та форму участі у кримінальному провадженні;

- заходи застосовуються з боку державних органів або посадових осіб, що, по-перше, передбачає наділення їх для цього відповідними повноваженнями, а, по-друге, в умовах змагального кримінального провадження передбачає рівні зі стороною обвинувачення можливості сторони захисту на збирання та подання до слідчого судді речей, документів, інших доказів, клопотань, скарг, а також на реалізацію інших процесуальних прав, передбачених КПК України, в разі застосування до підозрюваного, обвинуваченого заходів забезпечення кримінального провадження;

- заходи забезпечують дієвість кримінального судочинства, що може бути використано стороною захисту для забезпечення виконання власних

завдань при реалізації функції захисту під час застосування заходів забезпечення кримінального провадження на досудовому розслідуванні, особливо тих, які спрямовані на отримання доказів у кримінальному провадженні;

- щодо реалізації стороною захисту її повноважень при застосуванні заходів забезпечення кримінального провадження в умовах воєнного або надзвичайного стану відсутні будь-які виключення або не встановлюється жодних обмежень, що гарантує можливість забезпечити охорону прав, свобод та законних інтересів сторони захисту;

- активна та принципова позиція сторони захисту з приводу дотримання стороною обвинувачення при ініціюванні застосування заходу забезпечення вимог до їх законності та обґрунтованості, а також активна участь в розгляді вказаного питання слідчим суддею (відповідним прокурором) не допускає ухвалення незаконних та обґрунтованих рішень про їх застосування.

Вважаємо, що ці положення відображують загальні особливості застосування заходів забезпечення кримінального провадження в умовах воєнного або надзвичайного стану та реалізації при цьому функції захисту.

Підсумовуючи наведене відмітимо, що базисні орієнтири гарантування прав і свобод людини чітко виписані в статтях Конституції України, нормах міжнародно-правових актів, статтях гл. 2 розд. I КПК України, де їх реалізація забезпечує такий стан та результат кримінального провадження, щоб дійсно жодна особа не була піддана необґрунтованому процесуальному примусу і щоб до кожного учасника кримінального провадження була застосована належна правова процедура.

Список використаних джерел:

1. Лобойко Л. М., Банчук О. А. Кримінальний процес: Навчальний посібник. К. : Ваіте, 2014. 280 с.
2. Кримінальний процес: підручник / Р. І. Благута, Ю. В. Гуцуляк, О. М. Дуфенюк та ін.; за заг. ред. А. Я. Хитри, Р. М. Шехавцова, В. В. Луцика. Львів : ЛьвДУВС, 2019. Ч. 1. 532 с.
3. Кримінальний процес : підручник / Ю. М. Грошевий, В. Я. Тацій, А. Р. Туманянц та ін. ; за ред. В. Я. Тація, Ю. М. Грошевого, О. В. Капліної, О. Г. Шило. Харків : Право, 2013. 824 с.